

Vseljudsko prebujenje

Branko Sosič

(Napisano v začetku novembra 2020 za objavo časopisu, kjer pa ni bilo prave volje.)

Konec oktobra smo praznovali dan reformacije in spomina na začetnika slovenske književnosti Primoža Trubarja, ki je leta 1550 dal »lubim Slouencem« prvi natisnjeni knjigi. v »slouenskem jezigu«. S tem, da je dan reformacije državni praznik, naša državna skupnost priznava in časti pomen preobrazbenih dogajanj v 16. stoletju, ki jih je na ta dan leta 1517 sprožil Martin Luter s svojimi 95 tezami, v katerih je pozval cerkvene oblasti k spoštovanju biblijskih izhodišč.

Mnogi dogodki v dandanašnjem času pravzaprav kličejo po novi reformaciji, s katero bi ustvarili in omogočili novo vseljudsko prebujenje. Tako kot Luter, ki je svoje teze pribil na vrata grajske cerkve v nemškem Wittenbergu, je ob 500. obletnici reformacije na »*vrata svetišča kapitalizma za osvoboditev od zajedavskega hrematizma*« svojih 95 tez »pribil« pater Karel Gržan (teze je v knjižni obliki priobčila in založila založba Sanje, 2017). Teze so pravzaprav zgoščene vsebine njegovih razmišljanj in spoznanj, napisanih v obsežnem delu *Vstanimo, v suženjstvo zakleti!* (v dveh knjigah izdala ista založba).

»Petsto let po protestu Martina Lutra je v skrajnost dozorel čas za nov protest,« je napisal v 10. tezi. »To je protest proti sistemu, ki je prevzel celo religiozne oblike, saj goji dogmatizem 'edinih možnih resnic', s katerimi obvladuje družbena razmerja.« In potem v 14. tezi zapiše: »*Divide et impera!* Deli in vladaj! Vzbuditi ljudi v medsebojni konflikt, da jih kot 'tretji' – nadpolarni Interes – lažje obvladuješ in manipuliraš z njimi, to je najbolj preizkušeno učinkovit način ohranjanja oblasti, ki se ga poslužuje tudi sedanji izkoriščevalski Imperij.«

»Dozorel je čas, da se povrnemo k pravičnosti, odgovornosti in spoštljivosti do vsega ustvarjenega (46. teza) ... Naš čas potrebuje ljudi, ki bodo znali najti nove poti do boljših rezultatov; potrebujemo ljudi, ki bodo zmogli usmeriti misel k novostim in nas tako rešiti iz globokih kolesnic problematične utečenosti, v kateri smo očitno obtičali (70. teza).«

Sedaj, ko po deželi (in svetu) divja koronavirus in se naša življenja v strahu in zaradi zapovedi oblasti zaustavljajo, je morda res pravšnji čas za resnično reformacijo, za preoblikovanje naše družbe kot celote. Slovenija je samostojna država že skoraj tri desetletja pa se pravzaprav pri udejanjanju temeljev demokracije nismo veliko premaknili. Prav nasprotno. Vse več je glasov o temnih oblakih. In prihaja tudi do dogodkov, ki to potrjujejo, kot so bili pred kratkim nasilni izgredi v Ljubljani.

Res dozoreva čas za spremembe. Koronavirus pravzaprav na stežaj odpira vrata in omogoča preprič v vse bolj zatohlih prostorih slovenske demokracije. Covid-19 je zelo zločesto bitje in čeprav se oblast tako ali drugače trudi, da bi ga ukrotila, se to ne da in je vse bolj napadalno in uničevalno. In tako postajamo vsi bolj in bolj zmedeni: tisti na oblasti, ki ljudstvu določajo načine protivirusnega boja in obnašanja, in ljudstvo, ki se mu zaradi onemogočanja naravnega življenja pamet že po malem kisa, telesa pa zbolevalo in umirajo. Videti je, da ukrepanje z bolj ali manj trdo roko sedanje politične prakse ni samo povezano s koronavirusno pandemijo, temveč je veliko spremljajočih naporov vloženih v utrjevanje pridobljene oblasti

Na Švedskem imajo ljudje, ki vodijo državo, drugačen, bolj spoštljiv odnos do državljanov. Vsaj tako je videti iz »ukrepov« ob pojavu koronavirusa. Pri nas prevladuje druga plat: prepovedi in omejitve, čutiti je povečano vključevanje policije ter uvajanje različnih oblik kaznovalne politike. In to ne samo zaradi bolezenskega virusa. Švedi niso zapovedali nošenja mask, so pa zelo priporočali ustrezno razdaljo med ljudmi, umivanje rok in dopovedovali ljudem, naj bolni ne hodijo naokoli in se čim manj družijo. Seveda puščajo okužbe s covidom-19 svoje posledice tako pri posameznikih kot v družbi, toda švedsko prebivalstvo živi kolikor toliko normalno, skupaj z vsakdanjimi obveznostmi.

Maske so po vsem svetu prepoznavni znak navzočnosti covid-19.. Pri nas je zaukazano, da jih moramo nositi v prostorih in zunaj njih. Švedi se lahko prosto gibljejo brez njih; v trgovinah in lokalih, na ulicah in v prometu. Ljudje zbolevalo tu in tam. Verjamemo, da nas maske rešujejo, hkrati pa tudi podvomimo, kakšen zrak pravzaprav vdihavamo, če nam maske ovirajo pot do naravnega, globokega in zdravega dihanje.

Tako so, na primer, pomislek o maskah okrepili kolesarji (ne ravno ljubljanski protestniki) na pravkar končani španski La Vuelti. Ko je bilo pred eno od etap 684 tekmovalcev in spremljevalcev testiranih, so rezultati pokazali, da nihče ni bil okužen in tudi pozneje ni bilo slišati nič podobnega. Pri tem je treba vedeti, da so se tekmovalci dan na dan po več ur pehali na cestah, se gnetli v polmetrskih razdaljah brez mask (!), govorili, globoko dihali, prosto izdihavali uporabljeni zrak, tudi pljuvali, se medsebojno dotikali in z vso silo kolesarili skozi naselja, mimo gledalcev z maskami in iz rok jemali okrepčila. Virus pa niso staknili nikjer, čeprav je Španija med zelo izpostavljenimi državami.

Torej imamo na eni strani opraviti z vsesplošnim množičnim naraščanjem okužb in smrti, klub vsemogočim omejitvam, po drugi strani pa testiranja skrajno obremenjenih, a svobodno gibajočih se mladih ljudi kažejo na njihovo visoko odpornost pred virusno nadlogo.

Mogoče bi lahko našli uporabno misel, recimo v kakšnem, poljudnoznanstvenem spoznanju ali pa kar v preprostih ljudskih resnicah. Prvi človekov vdih ob rojstvu je tudi prvo nezavedno spoznanje o naši temeljni življenjski potrebi – dihanju. Od tu naprej je od našega dihanja – in seveda še kupa drugih stvari – odvisno, kako zdravi bomo. Običajno človek vsako minuto iz svojega okolja vdihne 3 do 5 litrov zraka in pri tem sprejme kakšna 2 decilitra kisika, ki je izjemno pomemben za krepitev našega imunskega sistema. Od tega pa je odvisno, kako uspešno se bomo oteпали virusov in drugih napadov na naše telo. Če živimo v okolju, revnem s kisikom, lahko pride do tako imenovanega kisikovega stradanja, ki povzroči nepopravljivo škodo v vsem telesu, predvsem pa v možganih.

Če ne rečemo nič drugega, lahko takoj postanemo pozorni na podatke o širjenju covid-19 in obolevnosti. Najbolj so na udaru domovi za starejše, bolnišnice, šole in okolja, kjer so na kupu zadržujejo večje skupine. Ljudje živijo in delajo v zaprtih prostorih, v katerih vsi dihamo nujno potreben zrak. Pa se lahko vprašamo, kakšen je ta zrak: svež, zatohel, izrabljen, bolan, koliko je v njem sploh še zdravega kisika, ki naj bi ga kri dostavljala v vse naše celice, kako se ljudje hranijo, gibljejo, kakšno je njihovo duševno stanje in drugo? Covid-19, ki ima po naravi svojo pamet, ve za odgovor, zato se širi tam, kjer je človeška obramba najšibkejša. Ve tudi, da kolesarji na dirki in drugi aktivni rekreativci v pljuča dobijo tudi do 200 litrov zraka in porabijo do 4 litre kisika, in virus zato pravi čas presodi, da bo izgubil boj z njihovim dobro prekvašenim imunskim sistemom.

Strokovnjaki pravijo, da se pljučni sistem razvije nekako do 25 leta starosti. Tako lahko s preprostim sklepanjem spoznamo, kaj otroci najbolj potrebujejo, da bodo sedaj in v poznejših, starostnih letih čim bolj zdravi. Toda kaj, ko v tem ključnem razvojnem obdobju otroke izpod okrilja staršev dobijo v roke državne institucije ter jih, zadržte v svoj prav, ne izpustijo izpod svojega nadzora, ki je najbolj učinkovit v zaprtih prostorih. Preprosti so tudi odgovori na vprašanje, kaj je treba zagotoviti starejšim državljanom, da jih virusi ne bodo morili kar povprek, ter kaj in kako omogočati zdravstvenemu sistemu, da bo lahko deloval celovito in imel zmogljivosti za vse pomoči potrebne.

Imunolog Alojz Ihan: je na mnenjski strani Dela takole zapisal: »Povsem jasno je, da pandemija covid-19 ni samo medicinski pojav. Družbene posledice njenega zadrževanja so tako epohalne, da gre verjetno celo za najdražji družbeni poseg v zgodovini, če izvzamemo svetovne vojne. ... Ne obtožujte zdravnikov – infektologov, mikrobiologov in zlasti epidemiologov –, da želimo lažno povečevati in podaljševati to epidemijo.« In še: »Državi, ki ji je epidemiološka politika ušla iz rok, trenutno preostane le še ekspresno postavljanje bolnišničnih kapacitet, da se ne bi zgodilo umiranje bolnikov s covidom-19 zaradi premalo postelj, opremljenih z dihalno napravo.«

Lahko bi z nekaj ironije dodali: vsem šolajočim pa naj država zagotovi najboljše računalnike, monitorje, prenosnike, tablice, pametne telefone ter komunikacijska povezave in omrežja in jih tako – z obveznim šolanjem, sedaj na daljavo – trdno pričvrsti na svoj šolski sistem, ki ga je že zdavnaj povozil čas, samo da se tega ne šolska stroka ne vsakokratna politična oblast sploh ne zavedata. Gorje, če bi otrokom omogočili svobodno življenje in bi se lahko dogajalo, da bi vsi ušli ven, v naravo, se radostno družili in pojali po igriščih, travnikih, gozdovih, se vzpenjali na gore, vsi zadihani občudovali lepoto, si krepili telo in duha, se založili s kisikom in zrastle v vesele, ustvarjalne in zdrave odrasle državljane.

Znani ljudje, kot je Klaus Schwab, ustanovitelj Svetovnega gospodarskega foruma v Davosu, ob pojavu covida-19 menijo, da takega življenja, kot je bilo, ne bo več, da bo sledilo socialno izboljšanje in da se bo bolj treba posvetiti klimatskim spremembam in ekološkim vprašanjem. Seveda je v ozadju vseskozi pomisel, katero bo tisto sedanje globalno okolje, ki bo to zmoglo uspešno voditi in uresničevati. Posamezne države in njihove zelo labilne vlade, finančni trusti ...? Ali ob nerazumnih oblastvenih ukrepih in ob vse bolj uporabljenih policijskih metodah lahko še govorimo o demokraciji? Ali lahko v tej vse bolj prevladujoči digitalizaciji in finančni prevladi in ob vse težjem obstoju, svobodnih ustvarjalcev, podjetnikov, malih gospodarstev, s tem pa tudi tihemu plazenju brezposelnosti, ki jo bo še krepil razvoj industrije 4.0, še pričakujemo obči porast svobode ljudi in življenjskega blagostanja? Ali morda koronavirus že ne postavlja temeljev bodočega popolnega nadzora pohlepne peščice nad celotnim človeštvom, omejevanja temeljnih človekovih pravic in upravljanja s človeškimi življenji?

Šolska oblast ni pripravljena na nobeno reformacijo, kajti v okvirju na steni nima reformatorja Lutra, temveč reformatorko cesarico Marijo Terezijo, ki je že zdavnaj uvedla sedanji princip obvladovanja otrok. Seveda sta šolska stroka in politika cesaričino inovativno potezo, kako izobraziti neuko ljudstvo, do sedaj že temeljito izmaličila. Tako sploh ne vidita več posameznega otroka in njegovih sposobnosti, temveč jih le skrbi, kako po istem kopitu obvladovati množico. Pojav koronavirusa jima je dal misliti, nesluteni razvoj digitalnih tehnologij pa razsvetlil um in ponudil rešitev – šolanje na daljavo, ki se je pravkar znova začelo. Seveda je jasno, da bodo mladi sedeli v zaprtih prostorih, buljili v ekrane, si morda kaj zapisali ali celo zapomnili in se hkrati spraševali: Kaj mi je vsega tega treba?! Naši športni raziskovalci so ugotovili, da je ob spomladnih ukrepih šolskih oblasti upadla gibljivost otrok kar za četrtno, povečala pa se je njihova debelost.

Lani, »ob 500-letnici preobrazbe Leonarda da Vincija in 40-letnici vzpona Slovencev na najvišjo goro sveta«, je pater Karel Gržan dal na svetlo (založba Sanje, 2019) drugo drobno knjižico – *95 tez za izhod iz slepe ulice vzgoje in izobraževanja*. Eden najbolj prodornih duhovnih mislecev v našem prostoru je ponudil spoznanja in rešitve za

vseljudsko prebujenje. V 2. tezi pravi: »Vztrajanje v slepi ulici labirinta je nespamet, v kateri nas želijo zadrževati/ohranjati tisti, ki se z mrtvilom (o)hranijo. – V utečenem/poznanem vztrajno obnavljajo preživele koncepte. ... Zahtevajo, da jih vidimo kot edine mogoče rešitelje.«

V 3. tezi pa pojasnjuje, da »95 tez... želi osvobajati misel (posledično tudi ravnanje/delovanje) za preseganje tega, kar v procesu izobraževanja onemogoča vsem otrokom dostopno in dostojno izobraževanje in v njem razvoj posameznika v izvornosti njegove osebnosti za poslanstvo, v katerem smo odprti za medsebojno dopolnjevanje in sodelovanje.«

»Smo enost telesa, srca in duha,« pravi v 25. tezi, »zato je vredno in treba (po)skrbeti za celosten (holističen) razvoj/izobraževanje slehernika s posebnim ozirom na njegove osebne nadarjenosti.«

Odličen predgovor k 95 tezam je prispevala Gabi Čačinovič Vogrinčič. Med drugim je veliko misli namenila odraslim, pri čemer je povzela nekaj spoznanj Tima Loremana (delo *Spoštovanje otroštva*). Takole jih našteva: otroka spoštujemo, če spoštujemo njegov čas, še posebej sedanost, če spoštujemo otrokovo uživanje otroštva, če spoštujemo njegove odnose z drugimi, če spoštujemo njegov prispevek k družini in družbi, če spoštujemo otrokovo individualnost in različnost, če sprejmemo in spoštujemo njegove spretnosti in sposobnosti. V otroku naj najprej vidimo svetlikanje, notranje bogastvo.

Vseljudsko prebujenje bi morda lahko dosegli, če bi v državi ustvarili določeno ustvarjalno miselno klimo in obogatili zavedanje posameznika, kdo je in kdo smo vsi skupaj. Vzeli bi si leto dni časa in z vseljudsko podporo odbrali najustreznejše javno dostopne predloge za preobrazbo. Pri tem bi lahko splet odigral ključno vlogo pri sporazumevanju in informiranju.

V Sloveniji sploh ne manjka ljudi, ki bi lahko prispevali nova spoznanja o viziji resnično demokratične družbe. Oblikovale bi se lahko povsem neformalne združbe sorodno mislečih, ki bi na ožjem, izbranem področju življenja v zgoščeni obliki predlagale različne rešitve. Čas je, da se prebudijo visokošolska in druga razmišljajoča okolja ter kratko in jedrnat povedo, kaj si mislijo o nujno potrebnih spremembah v državi, politiki, družbenih dejavnostih, pri gospodarskih temeljih, trajnostnem razvoju in seveda o etičnih vidikih bivanja, o odnosih oblast-ljudstvo, o razvijanju neposrednega odločanja državljanov brez posredništva in še o marsičem.

Šolski sistem ima vse pogoje za temeljito preobrazbo. Vse šole bi lahko v hipu spremenili v odprta učna središča za vse ljudi. Organizacijsko bi bila povsem avtonomna, to je neodvisna od birokratskih poseganj, kjer bi lahko sedanji zaposleni razvijali množico izobraževalnih in drugih dogodkov, kjer bi bili učitelji mentorji

posameznikom ali interesnim skupinam in kjer bi poskrbeli za pristno medgeneracijsko povezovanje in sodelovanje, od dojenčkov do starostnikov. Otroci (in drugi) bi v učna središča svobodno prihajali in se udeleževali tistih dogodkov, ki bi jih zanimali, in iskali znanje in izkušnje za svoje življenjske potrebe. Obiskovalci bi se spoznavali in prepletali med seboj, si pomagali, prijateljevali in usmerjali. Starši bi bili obremenjeni samo s tistim, kar sodi v normalno družinsko ozračje in življenje.

Reformacija bi morala seči do vsakega okolja, tako kot je koronavirus segel do slehernika. Vse okoli nas se je začelo spreminjati, še celo narava v svojem jesenskem ciklusu.

Glede na vse do sedaj videno in doživeto je očitno, da je zelo malo strokovnjakov, politikov in drugega prebivalstva pričakalo »koronavirusno« leto s Gržanovima knjižicama v rokah. V njih so namreč jasna napotila, kako spodbuditi in udejanjati vseljudsko prebujenje.